Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi
Fascicula: Asistenţă Socială, Sociologie, Psihologie
Year-Book „Petre Andrei" University from Iasi
Fascicle: Social Work, Sociology, Psychology
ISSN: 2248-1079
Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas, RePeC, Socionet, Econpapers

INTRAFAMILIAL EDUCATIONAL TRANSFERS: FROM IMMOBILITY TO MOBILITY
[TRANSFERURI EDUCAŢIONALE INTRAFAMILIALE: DE LA IMOBILITATE LA MOBILITATE]

Roxana-Mihaela VASILIU

Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenţă Socială, Sociologie, Psihologie, 2015, Tomul 15, Decembrie, pp: 5-20

Published by:
Lumen Publishing House
On behalf of:
„Petre Andrei" University from Iasi

Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility

[Transferuri educaţionale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate]

Roxana-Mihaela VASILIU[1]

Abstract

Social mobility represents one of the major research topics in sociology of education literature, especially in relation with the role of education in mediating the process of intergenerational mobility. The purpose of the paper is to identify some patterns regarding the relationship between generations from an educational perspective, in order to observe the changes that are being made in different types of families, using data from a sociological quantitative study conducted on a sample of 820 students in upper secondary schools from Iasi city. The results indicate the fact that there are differences of perspectives related to the investments in education, and these aspects are determined especially by family characteristics/ background. At the same time, the main wish of the family regarding the future of the next generation is to receive a higher level of education (the perception of education as an upward way, in order to overcome/ maintain the social condition).

Keywords:

social mobility, education, socio-economic status, family.

[1] Bursier doctorand, proiect *POSDRU/159/1.5/S/133675*, Beneficiar Academia Română, Filiala Iaşi/PhD Fellow, SOP HRD/159/1.5/S/133675 Project, Romanian Academy, Iasi Branch, E-mail: vasiliu.roxana@gmail.com.

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

Introducere. Consideraţii generale

Mobilitatea socială constituie una dintre temele de interes pentru sociologia educaţiei, studiile teoretice şi empirice realizate până în acest moment aducând o contribuţie importantă domeniului, cu precădere prin prisma analizei rolului educaţiei în medierea procesului de mobilitate intergenerațională. Motivaţiile care ghidează deciziile educaţionale sunt integrate pe axa: origine socială – realizări şcolare – destinaţie socială, cu scopul de a menţine poziţia de clasă transmisă de părinţi sau de a atinge o formă de mobilitate ascendentă. În acest context, scopul lucrării este de a identifica anumite modele cu privire la relaţia dintre generaţii din perspectivă educaţională, pentru a observa schimbările realizate/proiectate în funcţie de specificul familial, utilizând date dintr-un studiu cantitativ realizat pe un eşantion alcătuit din 820 elevi din mediul liceal din municipiul Iaşi.

Tema mobilităţii sociale a cunoscut diverse interpretări încă din cel de-al doilea sfert al secolului al XIX-lea, însă bazele primului tratat de mobilitate socială au fost trasate de Pitirim Sorokin în anul 1927. Sociologul de origine rusă definea acest concept ca fiind „trecerea unui individ, a unui obiect social sau a unei valori, adică a orice a fost creat sau modificat de activitatea umană, de la o poziţie socială la alta" (Sorokin, 1959), subliniind faptul că există două tipuri principale de mobilitate: verticală şi orizontală. Astfel, „când trecerea se face între poziţii de la acelaşi nivel al ierarhiei straturilor sociale, mobilitatea este orizontală, dar când nivelurile sunt diferite avem de-a face cu mobilitatea verticală, care poate fi ascendentă sau descendentă." (Ungureanu, 2002, p. 172).

Schimbarea socială reprezintă un aspect inerent, care este însă condiţionat de numeroase caracteristici: fie de ordin individual sau familal, fie determinate de spaţiul social. De altfel, preocupările înscrise pe agenda globală vizează reducerea disparităţilor – generate de aspecte independente de meritul/capacitatea individului, în vederea asigurării de şanse egale tuturor indivizilor, favorizând în acest fel dezvoltarea umană: „Nivelul de mobilitate intergenerațională în societate este văzut de mulţi ca o măsură a gradului de egalitate de şanse economice sau de şanse de viaţă. Acesta surprinde măsura în care condiţiile unei persoane din timpul copilăriei se reflectă în succesul acesteia din timpul vieţii sau, pe de altă parte, gradul în care indivizii se pot realiza pe baza propriilor talente, a motivaţiei şi norocului." (Blanden, Gregg şi Machin, 2005, p. 4).

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

Un alt concept important în analiza fenomenului de mobilitate socială este cel de status – „ca expresie a poziției unei persoane în spațiul social al unei societăți date. Tipurile de status exprimă varietatea pozițiilor sociale, iar mișcarea indivizilor de la un status la altul reflectă mobilitatea socială." (Cârțană, 1999, p. 106). Deşi există mai multe dimensiuni la care ne putem raporta atunci când abordăm această problematică, cele mai frecvent întâlnite se referă la: educaţie, ocupaţie şi venit.

Contextualizat la tema cercetată, procesul de mobilitate poate fi analizat din perspectiva capitalului educațional. Plecând de la această componentă, „mobilitatea instrucţională şi educaţională la nivel intragenerațional se referă la trecerea individului de la un grad de instrucţie, educaţie, acumulare de informaţii, cultură, la altul (trecerea adolescentului de la stadiul liceal la cel universitar)." (Bulgaru, 2003, p. 104). În ceea ce priveşte mobilitatea educaţională intergenerațională, aceasta vizează schimbările care intervin pe parcursul generaţiilor privind diferite elemente (nivel de studii, ocupații, capital cultural etc.).

De asemenea, în analiza acestui fenomen nu trebuie neglijat conceptul de frontiere sociale. Acestea „reprezintă liniile pe care membrii fiecărei familii le-au depăşit, împreună sau individual, în traversarea spațiului social. Pe de altă parte, frontierele indică liniile ce nu trebuie depăşite, cele care îi condamnă să rămână de o anumită parte a barierei." (Gheorghiu şi De Saint Martin, 2011, p. 15). Educaţia ocupă un loc important în producerea frontierelor, favorizând integrarea în grupul de egali şi oferind distincţie socială în raport cu alte grupuri.

Atunci când aducem în prim plan rolul educației în producerea procesului de mobilitate socială, este important să abordăm şi să înţelegem educația din mai multe perspective. După cum indică şi Goldthrope, aceasta poate fi privită fie ca sursă de capital uman, ca bază (alături de alte atribute individuale) pentru semnalizarea potențialului productiv, fie ca un bun poziţional în determinarea şanselor indivizilor în competiția pe piața muncii sau ca un mijloc de socializare care înzestrează indivizii cu valori, norme şi preferințe mai mult sau puțin apropiate, din punctul de vedere al unui angajator, pentru niveluri diferite de lucru (Goldthrope, 2014).

Cercetări anterioare

Metodele şi abordările procesului de mobilitate socială au cunoscut numeroase interpretări, având în vedere complexitatea criteriilor şi dimensiunilor în funcţie de care se poate analiza fenomenul. În 1958, Lipset şi Zetterberg aduceau în atenție necesitatea realizării unui studiu

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

comparativ cu privire la valorile şi realităţile asociate cu mobilitatea socială în SUA, Marea Britanie şi Franţa, semnalând faptul că nu există suficiente date şi metodologii unitare pentru a analiza fenomenul mobilităţii sociale, informaţiile disponibile până în acel moment nepermiţând trasarea unor concluzii ferme. Totodată, autorii atrăgeau atenţia asupra necesităţii operaţionalizării conceptului de mobilitate socială în funcţie de tipul acesteia: ocupaţională, de putere, de status (asocieri cu persoane cu acelaşi prestigiu/prestigiu diferit), de consum (stil de viaţă) în vederea generării unor rezultate care pot fi comparate după o grilă unitară.

Studiul *Making the right move: How families are using transfers to adapt to socio-spatial differentiation of schools in the greater Paris region* are la bază o cercetare de ordin cantitativ adresată părinţilor şi urmăreşte să evidenţieze cum îşi ajustează părinţii *provizia* educaţională în funcţie de modul în care îşi distribuie capitalul avut la dispoziţie. Cercetarea pleacă de la ipoteza potrivit căreia „strategiile în educaţie pot fi cu adevărat înţelese dacă se analizează modul în care familiile – depinzând de capitalul cultural şi economic pe care îl deţin, îşi pot adapta strategiile la o ofertă educaţională care are anumite caracteristici socio-spaţiale." (Popueau *et al.*, 2007, p. 31).

Având la bază un studiu de ordin calitativ şi cantitativ care îşi propune să analizeze modul în care intervin modificări în habitus-ul individului în urma contactului cu un mediu educaţional elitist, diferit de cel familial, Lee şi Kramer (2013) subliniază faptul că „studiile anterioare au indicat dificultăţile cauzate de mutarea între *lumi* şi provocările de a potrivi relaţiile existente şi convingerile personale în noul context de status. Acele convingeri personale, preconcepţii şi moduri de a fi pot fi etichetate ca habitus individual, create şi formate în mare măsură de statusul de clasă şi *background*-ul individual (Lee şi Kramer, 2013).

Una dintre concluziile studiului lui Herman van de Werfhorst este că realizările educaţionale sunt considerate a fi legătura dintre clasa de origine şi clasa de destinaţie; în general, persoanele din clasele sociale înalte se descurcă mai bine în şcoală şi astfel obţin un nivel mai înalt de educaţie şi au o tendinţă mai mare de a obţine un loc de muncă dintr-o clasă superioară (Van de Werfhorst, 2002).

Cercetări anterioare din România: În ceea ce priveşte ţara noastră, studiul realizat de Honorina Cazacu (1991) constituie o „diagnoză a inegalităţii de şanse faţă de învăţământ în România" din perioada comunistă şi un important punct de referinţă pentru înţelegerea relaţiei dintre accesul la educaţie şi originea socială în funcţie de particularităţile regimului politic. Alte exemple de studii post-decembriste: *Mobilitatea socială în România. Aspecte cantitative şi calitative la nivel naţional şi în profil*

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

teritorial (Cârţană, 2000), *Educaţia – generator al clasei de mijloc* (Neagu, 2006), *Accesul la educaţie al copiilor în medii defavorizate* (Neagu, 2007), *L' Université roumaine - une bulle spéculative ?* (Gheorghiu, Lazăr, Netedu şi Rostas, 2014) aduc în atenţie rezultate şi perspective privind modul în care la nivelul ţării noastre au evoluat ratele de mobilitate şi structura sistemului de învăţământ, precum şi elementele care au generat aceste transformări.

Metodologia cercetării

Articolul are la bază o serie de rezultate obţinute în urma realizării cercetării de ordin cantitativ aferente lucrării de doctorat. Ancheta prin chestionar s-a derulat în cinci unităţi de învăţământ liceal din municipiul Iaşi, în urma încheierii unor acorduri de colaborare cu acestea: două licee din filiera teoretică (Liceul Teoretic "Dimitrie Cantemir" şi Colegiul "Costache Negruzzi"), două din cea tehnologică (Colegiul Tehnic "Gheorghe Asachi" şi Liceul Tehnologic "Petru Poni") şi Colegiul Economic Administrativ Iaşi. Dimensiunea eşantionului este de 820 subiecţi, iar criteriile de construcţie ale acestuia au fost: tipul de liceu, forma de învăţământ, specializarea, anul de studiu. Chestionarele au fost auto-administrate (completate de elevi sub supravegherea cercetătorului), respectându-se principiul confidenţialităţii datelor. În fiecare clasă s-a aplicat un pas statistic de 2, fiind astfel intervievaţi doar jumătate dintre elevii prezenţi. Culegerea datelor a avut loc în perioada decembrie 2014-martie 2015.

Tabelul 1 tructura eşantionului

Clasa	**Procentaje**	**Filiera (specificul liceului)**	**Procentaje**
Clasa a IX-a	26 %	Teoretică	40 %
Clasa a X-a	28 %	Tehnologică	37 %
Clasa a XI-a	24 %	Economic administrativ	23 %
Clasa a XII-a	22 %	**Gen**	**Procentaje**
		Masculin	47 %
		Feminin	53 %

Obiectivele urmărite: a) Evidenţierea proiectelor de viitor ale tinerilor şi a expectanţelor părinţilor cu privire la demersurile copiilor în mediul şcolar; b) Trasarea unor profiluri ale familiilor investigate din perspectiva nivelului de educaţie (modele de stabilitate, respectiv instabilitate); c) Analiza gradului de implicare a familiei în traiectoria şcolară a copiilor (la nivelul generaţiilor studiate); d) Identificarea gradului

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

de congruenţă între valorile promovate în familie şi cele individuale: compatibilitate *vs.* schimbare.

Rezultatele studiului cantitativ

Perspectivele de viitor ale tinerilor chestionaţi contribuie la trasarea unor tendinţe privind dinamica statusurilor familiale. Chiar dacă există posibilitatea ca aceste opţiuni să fie supuse unor modificări, modul în care respondenţii îşi proiectează viitorul – în corelaţie cu anumite caracteristici individuale/ale mediului familial, respectiv şcolar, ne ajută să înţelegem importanţa acordată educaţiei de către tineri şi modul în care această viziune coincide cu poziţia familiei. În vederea stabilirii rolului acordat educaţiei în traseul individual, primul item din cadrul analizei vizează identificarea planurilor de viitor ale elevilor incluşi în studiu din perspectiva continuării studiilor. Astfel, în ceea ce priveşte intenţia de a urma studii superioare (Tabelul 2), 76.2 % dintre elevi au oferit un răspuns afirmativ, 8.3 % au menţionat că nu doresc să se înscrie la facultate după terminarea liceului, iar 15 % au declarat că nu sunt hotărâţi în această privinţă. Principalele motive invocate de cei care nu intenţionează să se înscrie la facultate sunt: lipsa de pregătire/sentimentul că nu pot face faţă cerinţelor din mediul universitar; lipsa dorinţei de a continua studiile sau a plăcerii de a învăţa; posibilităţile materiale limitate şi intenţia de a pleca în străinătate după finalizarea studiilor liceale.

Tabelul 2 Intenţia elevilor de a urma studii superioare

		Intenţionaţi să vă înscrieţi la facultate ? [2]		
Analiza datelor în funcţie de...		**DA**	**NU**	**Nu sunt hotărât(ă)**
Rezultate generale		76.2 %	8.3 %	15 %
Filiera	Teoretică	94.2 %	1.2 %	4.5 %
	Tehnologică	53.5 %	17.1 %	28.1 %
	Economic administrativ	80.6 %	6.8 %	12.6 %
Studii MAMA	Învăţământ superior	92.2 %	1.3 %	6.5 %
	Învăţământ postliceal şi secundar superior	74.9 %	8.8 %	15.7 %
	Învăţământ secundar inferior şi primar	59.9 %	15.3 %	23.8 %
Studii TATA	Învăţământ superior	89.9 %	1.8 %	8.3 %
	Învăţământ postliceal şi secundar superior	75.6 %	8 %	15.9 %
	Învăţământ secundar inferior şi primar	64.1 %	13.5 %	21.9 %

[2] Restul procentajelor până la 100 % este dat de non-răspunsuri.

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

Venituri	Nu ne ajung nici pentru strictul necesar	46.4 %	17.9 %	35.7 %
	Ne ajung pentru un trai decent, dar nu ne permitem achiziţionarea de lucruri scumpe	72.5 %	9.5 %	17.2 %
	Reuşim să avem tot ce ne trebuie, fără efort	81.5 %	6.8 %	11.7 %

Cât priveşte analiza datelor în funcţie de anumite caracteristici ale mediului familial, potrivit rezultatelor obţinute, elevii care au declarat că intenţionează să se înscrie la facultate provin mai degrabă din familii în care părinţii sunt absolvenţi de studii superioare sau care au urmat o formă de învăţământ secundar superior/postliceal. Astfel, dacă 92.2 % dintre elevii ai căror mame au absolvit o formă de învăţământ superior intenţionează să îşi continue studiile, aceeaşi dorinţă este exprimată de doar 59.9 % dintre elevii ai căror mame au atins cel mult învăţământul secundar inferior (până în zece clase). Totodată, numărul nehotărâţilor creşte pe măsură ce nivelul de educaţie al mamei scade. O situaţie similară întâlnim şi în ceea ce priveşte studiile tatălui, după cum indică rezultatele centralizate în Tabelul 2. Pe măsură ce nivelul de educaţie creşte, se observă şi adoptarea unei poziţii ferme vis-a-vis de continuarea studiilor. În astfel de cazuri, investiţiile în educaţie constituie un prim pas în menţinerea statusului familial.

Diferenţe apar şi în funcţie de aprecierile privind veniturile familiei şi de specificul liceului urmat. Astfel, 46.4 % dintre elevii care au declarat că *veniturile familiei nu ajung nici pentru strictul necesar* şi-au manifestat dorinţa de a se înscrie la facultate după terminarea liceului, în timp ce 81.5 % dintre cei care au menţionat că *veniturile sunt suficiente pentru a avea tot ce le trebuie, fără efort* au exprimat o intenţie similară. Astfel, decizia de înscriere este influenţată şi de capitalul economic avut la dispoziţie, acest aspect modelând percepţiile privind accesibilitatea învăţământului universitar. Totodată, intenţia de continuare a studiilor este mai puternică în rândul elevilor ai căror părinţi sunt activi pe piaţa muncii: 80.4 % (80.1 %) dintre tinerii ai căror mame (taţi) sunt salariaţi au declarat că urmează să se înscrie la facultate, în timp ce aceeaşi intenţie o au 69 % (56.1 %) dintre respondenţii ai căror mame (taţi) sunt persoane casnice.

Perspectiva de a urma studii superioare este mai accentuată în rândul elevilor care provin din şcoli cu specific teoretic (94.2 %), comparativ cu cei din filiera tehnologică (53.5 %). Astfel, dacă pentru cei care urmează licee teoretice a urma o facultate se înscrie într-un firesc al traseului educaţional (de menţionat este faptul că 4.5 % dintre elevii din

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

liceele cu specific teoretic au spus că nu sunt hotărâți în această privinţă şi doar 1.2 % au precizat că nu se vor înscrie), acelaşi lucru este consemnat de 53.5 % dintre respondenţii care provin din filiera tehnologică. În acest din urmă caz, numărul nehotărâților însumează 28.1 puncte procentuale. O analiză în funcţie de genul respondenţilor indică o diferenţă de 6 puncte procentuale între numărul elevelor care au declarat că intenţionează să urmeze o facultate după finalizarea liceului şi cel al elevilor (79 % *vs.* 3 %), existând un procentaj mai mare de nehotărâți în rândul persoanelor de gen masculin.

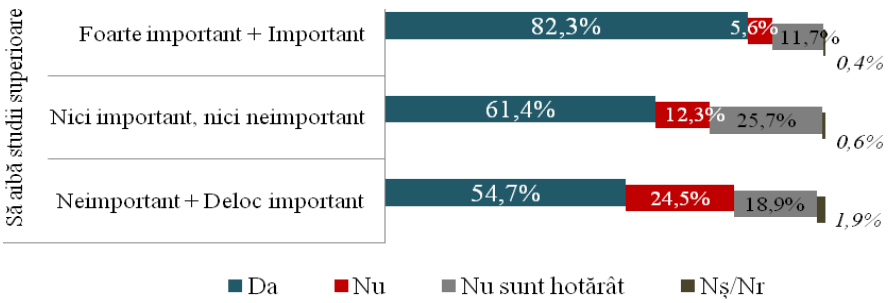

Fig. 1 *Intenționați să vă înscrieți la facultate ?* în corelație cu *În ce măsură este important ca o persoană să aibă studii superioare pentru a reuși în viață ?*

Pentru a înţelege mai bine mecanismele care stau la baza acestor poziţii este necesar să analizăm modul în care subiecţii percep importanţa educaţiei în atingerea reuşitei în viaţă, în corelaţie cu intenţia lor de a urma sau nu o facultate (Figura 1). Astfel, 82.3 % dintre tinerii care au menţionat că pentru a avea succes în viaţă *este important şi foarte important să ai studii superioare* au declarat că vor să îşi continue studiile, procentajul scăzând pe măsură ce se diminuează importanţa alocată studiilor superioare (61.4 % - *nici important, nici neimportant*; 54.7 % - *neimportant* şi *deloc important*).

Peste 84 % dintre elevii care au declarat că planurile avute după finalizarea liceului coincid *în foarte mare şi mare măsură* cu cele ale părinţilor au precizat că intenţionează să urmeze studii superioare, acelaşi lucru fiind valabil pentru 61.7 % dintre elevii care au menţionat că planurile lor coincid *în mică şi foarte mică măsură* cu cele ale părinţilor.

O proporţie de 11.5 % dintre elevii chestionaţi au declarat că intenţionează să urmeze studii postliceale după finalizarea liceului, iar

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

aproape un sfert au spus că nu sunt hotărâţi în această privinţă (Tabelul 3). Referitor la caracteristicile celor care intenţionează să se înscrie la cursuri postliceale, nu există diferenţe semnificative între genuri, însă se constată o uşoară creştere în rândul elevilor care provin din şcolile cu specific tehnologic şi din familii în care tatăl are cel mult studii liceale/postliceale. Astfel, cele mai multe răspunsuri negative cu privire la această intenţie provin din categoria respondenţilor ai căror taţi au absolvit studii universitare (70.5 % - nu) şi care urmează un liceu din filiera teoretică (74.8 %). Pentru aceştia, opţiunea principală constă în înscrierea la facultate.

Tabelul 3 Intenţia elevilor de a urma cursuri de specializare de scurtă durată (şcoală postliceală)

		DA	NU	Nu sunt hotărât(ă)	NŞ/NR
	Rezultate generale	11.5 %	61.6 %	24.4 %	2.5 %
Filiera liceului	Teoretică	4.2 %	74.8 %	18.8 %	2.2 %
	Tehnologică	17.4 %	48.2 %	30.4 %	4 %
	Economic administrativ	14.7 %	59.7 %	24.6 %	1 %
Studii TATĂ	Învăţământ superior	5.5 %	70.5 %	21.2 %	2.8 %
	Învăţământ postliceal şi secundar superior	13.1 %	61.4 %	23.3 %	2.2 %
	Învăţământ secundar inferior şi primar	14.1 %	52.1 %	31.3 %	2.5 %

Un alt aspect de interes pentru tema abordată este o analiză a schimbărilor intervenite între nivelul de educaţie al bunicilor şi cel al părinţilor. De altfel, mizele investiţiilor în educaţie la nivel intergenerațional diferă în funcţie de particularităţile fiecărei familii, iar educaţia constituie un instrument important atât în procesul de reproducţie socială, cât în depăşirea anumitor frontiere impuse de mediul de proveniență.

Având în vedere rata mică de răspunsuri în secţiunea dedicată informaţiilor despre bunici, cu scopul de a trasa o tendinţă plecând de la datele obţinute, au fost selectate doar cazurile în care elevii au declarat nivelul de studii al bunicilor din partea tatălui (în total au fost validate 149 de cazuri). Urmărind linia paternă, după cum indică şi Tabelul 4, menţinerea unui nivel de educaţie înalt este vizibilă în cazul a 84.6 % dintre familiile în care bunicul a urmat studii universitare, un declin în acest sens fiind înregistrat în 11.6 % dintre cazuri pentru o singură treaptă de învăţământ (secundar superior/postliceal) şi 3.8 % pentru două trepte (învăţământ secundar inferior şi primar).

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

Tabelul 4 Analiza schimbărilor intervenite în traseul educaţional al bunicilor şi în cel al părinţilor

		Studii BUNIC PATERN (N=149 [3])		
		Învăţământ superior	Învăţământ postliceal şi secundar superior	Învăţământ secundar inferior şi primar
Studii TATĂ	Învăţământ superior	84.6 %	42.9 %	17.3 %
	Învăţământ postliceal şi secundar superior	11.6 %	50 %	46.9 %
	Învăţământ secundar inferior şi primar	3.8 %	4.8 %	34.6 %
	NŞ/NR	-	2.3 %	1.2 %

În familiile în care bunicul patern a urmat studii liceale sau postliceale, în jumătate dintre cazuri, se menţine acest nivel de educaţie şi în următoarea generaţie, o mobilitate ascendentă de gradul I fiind vizibilă în rândul a 42.9 % dintre familii. Desigur, acest aspect trebuie corelat şi cu schimbările intervenite la nivel societal în legătură cu accesul la educaţie, pentru a putea stabili în ce măsură această mobilitate este de tip structural sau individual. În cazul familiilor în care bunicul a absolvit o formă de învăţământ primar/secundar inferior, acest nivel de educaţie a fost reprodus într-o treime din situaţii, mobilitatea ascendentă de gradul I fiind întâlnită în proporţie de 46.9 %, iar cea de gradul II (studii superioare) cumulează 17.3 puncte procentuale.

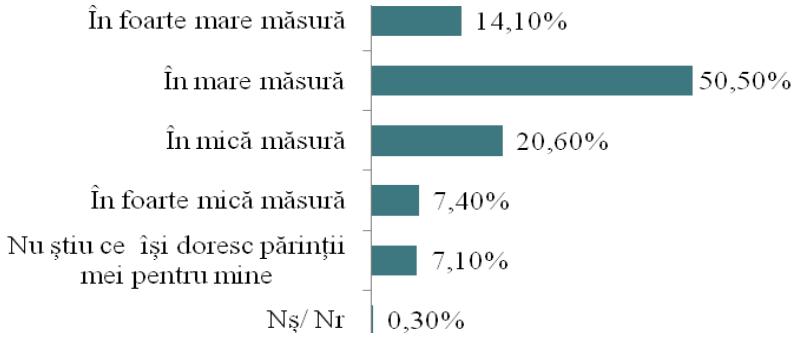

Fig. 2 Potrivirea dintre planurile elevilor privind traseul educaţional şi planurile părinţilor

[3] Au fost selectate doar cazurile în care elevii au declarat nivelul de studii al bunicilor paterni.

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

Aproximativ 65 % dintre elevii chestionaţi au menţionat că planurile lor după terminarea liceului coincid în mare şi foarte mare măsură cu cele ale părinţilor (Figura 2), 28 % au susţinut o opinie contrară şi 7.1 % au spus că nu cunosc pespectivele părinţilor pentru viitorul lor.

Ce şi-ar dori părinţii care sunt în mică şi foarte mică măsură de acord cu planurile de viitor ale elevilor ? Potrivit răspunsurilor înregistrate, principalele aspecte semnalate de către tineri ţin de traseul educaţional al acestora. Astfel, cel mai des invocată este dorinţa părinţilor de a-şi determina copiii să îşi continue studiile, aspect care reflectă faptul că deşi unii dintre liceeni nu intenţionează să urmeze o facultate, acest lucru nu este compatibil cu perspectivele trasate de către părinţi: „să urmez o facultate, indiferent care ar fi aceasta", „şi-ar dori să urmez o facultate" , „ei vor să fac facultatea, poate şi un master; eu nu vreau", „îşi doresc să urmez o facultate, dar eu nu sunt hotărât încă cu ceea ce vreau să fac în continuare". Pe cea de a doua poziţie se clasează incompatibilitatea între preferinţele celor două generaţii în ceea ce priveşte specializarea pe care tânărul doreşte să o aleagă pentru studiile universitare, cei mai mulţi dintre părinţi declarându-se interesaţi de domenii ca Medicina, Informatică, Drept etc., facultăţi care să ofere perspective practice pentru traseul profesional: „să urmez o facultate cunoscută pentru a avea un viitor asigurat", „şi-ar dori să urmez o facultate care automat îmi va oferi un loc de muncă". Nu în ultimul rând, este adusă în atenţie şi dorinţa părinţilor ca subiecţii să îşi găsească un loc de muncă care să le ofere un statut înalt şi o stabilitate financiară: „să am un loc de muncă foarte bun pentru viitorul meu", „să am un loc de muncă mai puţin stresant în comparaţie cu al lor", „şi-ar dori un loc de muncă unde se câştigă bine pentru a-mi fi mai uşor", „un loc de muncă stabil", „vor ceva mai bun: să fac studii superioare şi să îmi găsesc un loc de muncă", „părinţii şi-ar dori ceva mai uşor, fără muncă fizică şi acea meserie să fie bănoasă". Alte răspunsuri vizează dorinţa părinţilor de a vedea la copiii lor perspective de viitor mai favorabile, de a avea un viitor (mai) bun: „o viaţă mai bună pentru mine", „să am un viitor mai bun ca aceştia", „să am un loc de muncă mai puţin stresant în comparaţie cu al lor", „o viaţă cât mai bună", „să fac facultate şi să nu urmez ceea ce au făcut ei", „să îmi fie mai bine decât le-a fost lor" ş.a. Aceste aspecte aduc în atenţie faptul că din partea părinţilor există dorinţa ca noua generaţie să depăşească statutul familial actual (fie prin educaţie, fie prin dezvoltare profesională), ascensiunea copilului nefiind privită doar ca pe o chestiune de ordin individual, ci şi de autoîmplinire a grupului familial. Desigur, aceste consideraţii necesită o aprofundare prin

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

intermediul studiului de ordin calitativ, demersurile întreprinse până în acest moment confirmând această tendinţă.

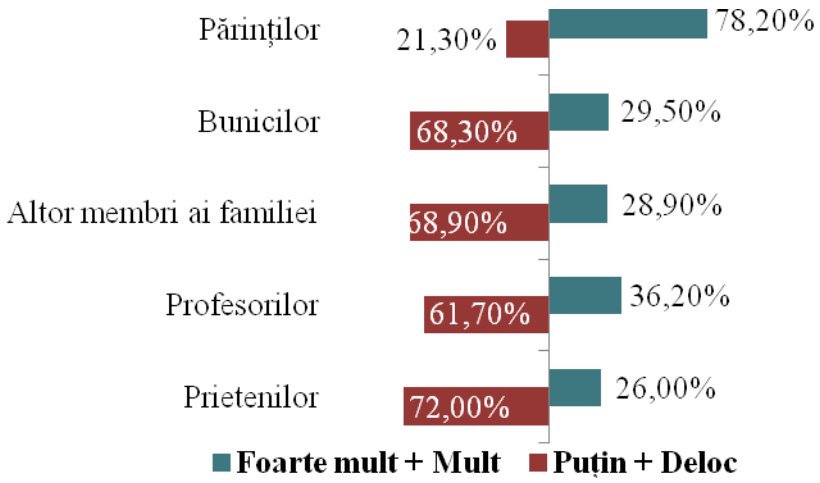

Fig. 3 Cât de mult contează pentru dvs. opinia...pentru alegerea unui traseu şcolar/educaţional ? [4]

Următorul item vizează măsurarea gradului de influenţă a familiei sau a altor actori din viaţa tânărului asupra stabilirii unui traseu educaţional. Rezultatele obţinute arată că părinţii constituie principalii poli de influenţă în viaţa tânărului. Acest lucru poate fi corelat şi cu faptul că părinţii reprezintă investitorii de bază în educaţia copilului, persoanele cele mai implicate în procesul de formare a individului încă din primele etape ale socializării/învăţării, când copilul îşi însuşeşte habitus-ul primar şi intră în contact cu tipurile de capital puse la dispoziţie de familie, fiindu-i marcate cele dintâi frontiere sociale. După cum am menţionat anterior, de cele mai multe ori ascensiunea copilului nu reprezintă doar o chestiune de ordin individual, modul în care acesta se dezvoltă având consecinţe asupra dinamicii înregului status familial. Astfel, pentru 78.2 % dintre elevii chestionaţi contează opinia părinţilor în stabilirea unui parcurs educaţional, pe cea de-a doua poziţie clasându-se cadrele didactice, care reprezintă, de altfel, cea de-a doua instanţă de socializare (36.32 % - *foarte mult* sau *mult*). Diminuarea raporturilor cu generaţia bunicilor este confirmată de măsura în care opinia acestora contează în alegerea traseului

[4] Restul procentajelor până la 100 % pentru fiecare categorie în parte este dat de non-răspunsuri (între 0.5 % şi 2.2 %).

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

educațional (29,5% - foarte mult + mult), în timp ce alți membri ai familiei sunt luați în considerare de 28,9% dintre respondenți. Cât privește prietenii, 26% dintre elevi au spus că țin cont de opinia acestora.

Tabelul 5 Potrivirea dintre valorile elevilor şi cele ale părinților

În ce măsură valorile individuale coincid cu cele ale părinților ?	
Ambele valori comune	21.1 %
O valoare comună	37.9 %
Ambele valori diferite	17.4 %
Nu sunt expuse decât valorile părinților/ cele individuale	5.2 %
NŞ/NR	18.4 %

Un alt item inclus în analiză aduce în atenție compatibilitatea dintre valorile transmise în familie şi cele individuale. În acest sens, pornind de la răspunsurile elevilor privind cele două elemente (fiecare respondent a fost rugat să precizeze principalele două valori promovate în familia sa şi principalele două valori în care acesta crede), a fost realizată o clasificare a acestora în funcție de gradul lor de congruență. Peste o treime dintre subiecții incluşi în studiu (37.9 %) au menționat că au o valoare comună cu părinții, iar aproape un sfert (21.1 %) că împărtăşesc aceleaşi valori cu cele transmise în familie. Numărul celor care au menționat valori individuale complet diferite de cele ale familiei însumează 17.4 %. Totodată, 18.4 % dintre elevi nu au precizat nicio valoare - fie din familie, fie individuală. Cât privește analiza în funcție de anumite caracteristici, se constată un număr mai ridicat de non-răspunsuri în rândul elevilor care provin din familii cu un nivel mai scăzut de educație (secundar inferior şi primar), în aceste cazuri fie nu sunt cunoscute valorile care stau la baza grupului familial, fie nu există un interes sporit în menționarea acestora. Deşi nu există diferențe procentuale foarte mari (aproximativ 7 %), pe măsură ce creşte nivelul de educație al părinților, se observă o uşoară creştere a numărului celor care au menționat ambele valori comune cu cele ale părinților sau o valoare comună (spre exemplu, ambele valori comune: studii mamă – 21.1 % învățământ superior; 13.9 % - învățământ secundar inferior şi primar). Rezultatele nu indică diferențe între genuri.

Concluzii

Abordarea temei mobilității sociale constituie o provocare pentru cercetători, având în vedere transformările care se produc neîncetat în spațiul social. Desigur, o discuție pe marginea acestui subiect implică un proces complex şi detaliat, articolul de față propunând doar o dimensiune

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

aferentă acestuia, cu privire la transferurile educaţionale în mediul familial, deschizând interesul pentru studii aprofundate, care să permită o mai bună incursiune în istoricul familial şi o abordare prin prisma mai multor dimensiuni (spre exemplu, din sfera socio-ocupaţională).

Una dintre principalele concluzii extrase în urma analizei este accea că ascensiunea copilului nu reprezintă doar o problemă de ordin individual, ci constituie o preocupare pentru familie ca grup unitar, investiţiile în educaţie constituind fie un mijloc de menţinere a unui nivel de educaţie atins în familie, fie de depăşire a acestui statut în vederea îmbunătăţirii stilului de viaţă şi a nivelului de trai. Interesul pentru continuarea studiilor este mai accentuat în rândul tinerilor care provin din familii care au atins deja un nivel educaţional secundar sau superior, aceste perspective oferind o continuitate în mediul familial, încadrându-se astfel într-un firesc al dinamicii grupului. Pe de altă parte, pe măsură ce creşte importanţa alocată studiilor superioare, creşte şi interesul pentru continuarea unei forme de învăţământ universitar. Nu în ultimul rând, au fost identificate anumite diferenţe de percepţie în funcţie de specificul şcolii urmate, aprecierile privind veniturile, nivelul de studii al părinţilor – semn că anumite disparităţi legate de impactul mediului de proveniență, respectiv şcolar încă persistă şi influenţează deciziile pe termen lung. Indiferent însă de profilul familiei, interesul părinţilor pentru realizarea copiilor prin educaţie este vizibil – educaţia constituie astfel un element prin care se pot depăşi frontierele sociale generate de *background*-ul familial, făcând tranziţia de la imobilitate la mobilitate (ascendentă). Centralizarea acestor aspecte contribuie în primul rând la cunoaşterea unor realităţi pe plan local, o analiză mai detaliată putând sprijini la trasarea unor perspective privind percepţiile legate de egalitatea de şanse de acces la educaţie şi de modul în care deciziile privind traseul educaţional sunt condiţionate de mediul de proveniență. Aceste elemente pot deschide interesul pentru consolidarea dialogului familie – şcoală şi implementarea unor politici în vederea diminuării disparităţilor generate de *background*-ul familial.

Menţiune

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/133675 "Inovare şi dezvoltare în structurarea şi reprezentarea cunoaşterii prin burse doctorale şi postdoctorale (IDSRC - doc postdoc)", cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Acknowledgement: This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number POSDRU/159/1.5/S/133675.

Bibliografie:

Blanden, Jo., Gregg, P., & Machin, S. (2005). *Intergenerational Mobility in Europe and North America*. A Report supported by the Sutton Trust, Centre for Economic Performance. Document disponibil pe http://www.voced.edu.au.

Bulgaru, M. (Coord.) (2003). *Sociologie. Volumul I*. Chişinău: Centrul Editorial al Universităţii de Stat din Moldova.

Cazacu, H. (1991). Inegalitatea şanselor de acces la învăţământ în România. *Sociologie Românească*, Serie Nouă, 2 (3-4), 211-224.

Cârţană, C. (2000). Mobilitatea socială în România. Aspecte cantitative şi calitative la nivel naţional şi în profil teritorial. *Sociologie Românească*, Serie Nouă, 1, 105-124.

Gheorghiu, M. D., De Saint Martin, M. (Coord.) (2011). *Educaţie şi frontiere sociale: Franţa, România, Brazilia, Suedia* (trad.). Iaşi: Editura Polirom.

Gheorghiu, M. D., Lazăt, M., Netedu, A., Rostas, Z. (2014). L' Université roumaine – une bulle spéculative ? Ses réformes, de la libéeralisation au néolibéeralisme. *Revue D'études Comparatives Est-Ouest*, 45 (1), 165-203.

Goldthrope, J. (2014). The role of education in intergenerational social mobility: Problems from empirical research in sociology and some theoretical pointers from economics. *Relationality and Society*, 26 (3), 265-289.

Lee, E. M., & Kramer, R. (2013). Out with the old, in with the new? Habitus and social mobility at selective colleges. *Sociology of Education*, 86 (1), 18-35.

Lipset, S. M., & Zetterberg, H. L. (1958). A comparative study of social mobility, its causes and consequences. *American Behavioral Scientist*, 2 (7), 7-11.

Neagu, G. (2007). Accesul la educaţie al copiilor în medii defavorizate. *Calitatea vieţii*, 18 (3-4), 307-319.

Neagu, G. (2006). Educaţia – generator al clasei de mijloc. *Sociologie Românească*, Serie Nouă, 4 (2), 147-160.

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.

Poupeau, F., François, J.-C., & Couratier, E. (2007). Making the right move: How families are using transfers to adapt to socio-spatial differentiation of schools in the greater Paris region. *Journal of Education Policy*, 22 (1), 31-47.

Sorokin, P. (1959). *Social and Cultural Mobility*. New York: The Free Press.

Ungureanu, I. (2002). *Paradigme ale cunoaşterii societăţii*. Iaşi: Editura Junimea.

Van de Werfhorst, H. (2002). A detailed examination of the role of education in intergenerational social-class mobility. *Social Science Information*, 41 (3), 407-438.

Vasiliu, R. M. (2015). Intrafamilial Educational Transfers: From Immobility to Mobility [Transferuri educationale intrafamiliale: de la imobilitate la mobilitate] Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Asistenta Sociala, Sociologie, Psihologie, Tomul 15, 5-20.